

Onvoorwaardelijk basisinkomen vereist nieuwe prijsverhoudingen

Voorwoord

Dit artikel stelt zich de vraag naar de oorzaak van de grote tegenspraken in de samenleving, met name op het gebied van de economie, waarvan gezegd wordt dat zij in crisis verkeert en de problemen van het milieu, die alarmerende vormen aannemen.

De problemen van de wereldeconomie lijken onoplosbaar. Toch is er enerzijds een enorme productiecapaciteit die maar gedeeltelijk wordt gebruikt terwijl er anderzijds sprake is van armoede en gebrek. De productie van voedingsmiddelen is voldoende om 12 mld. mensen van voedsel te voorzien, toch hebben van de 7 mld. aardbewoners honderden miljoenen mensen onvoldoende middelen om eten te kopen. Binnen Europa is er armoede en gebrek terwijl overal productiemiddelen onbenut zijn en de productie hoger is dan ooit. In heel Europa zijn er miljoenen mensen werkeloos terwijl er in zorg en onderwijs groot gebrek is aan mensen. Op wereldschaal zijn is dit soort problemen nog veel omvangrijker.

De belasting van het milieu, met name de uitstoot van CO₂ wereldwijd is onhoudbaar, maar toch is de productie voor de Europese markt in China economisch voordeliger terwijl de milieubelasting in Europa veel geringer zou zijn.

Politieke gegevens en economische wetten houden de wereld in een soort wurggreep van tegenspraken en onevenwichtigheden. In dit artikel zullen wij onderzoeken wat de oorzaken zijn van deze impasse en in hoeverre deze oorzaken met elkaar verband houden.

Vervolgens zullen wij de vraag stellen of de economische mechanismen die in de huidige verhoudingen de tegenspraken vergroten, zouden aangepast kunnen worden en vervolgens wat de eventuele gevolgen zullen zijn en of deze aanpassingen binnen de politieke mogelijkheden liggen.

Inleiding

Om te schetsen wat precies de omstandigheden waren waarin de industriële revolutie kon ontstaan blijft moeilijk en voor een deel speculatief. In ieder geval was er een grote gap tussen de gewone mensen die honger en gebrek leden en de elite die aan de touwtjes trok en eigenaar was van de grond, toentertijd het enige productiemiddel. Boven deze twee categorieën zweefde zonder twijfel het Godsbesef dat in ieder geval de zorg voor de aarde en het milieu een belangrijke plaats gaf. Hoe dan ook er werd vóór de industriële revolutie omzichtig met de aarde omgegaan; God had de zorg voor de aarde aan de mensen toevertrouwd !Er was dan ook geen andere bron van rijkdom dan de aarde zelf.

Een van de eerste denkers over het economisch systeem, de Fransman Francois Quesnay (1694-1774, behorend tot de zgn. fysiocratische school) stelde dan ook zonder verder bewijs : ” La terre est l’unique source des richesses” (de aarde is de enige bron van rijkdom) en maakte dit tot uitgangspunt van zijn “Tableau economique”.

De nijverheid van die dagen was bijzaak, ambachten en gilden vervormden de producten van de aarde wel wat, maar dat werd niet als productie gezien. Voor de mensen was samenwerken met de aarde en haar rijkdom een vanzelfsprekende “must”. Het deelhebben aan de ecologische cycliciteit en dus ook het “opruimen” van afval, was onderdeel van het bewustzijn en dus van het maatschappelijk bestaan.

Via Descartes, Copernicus, Luther en de Verlichting in het algemeen, eist de mens langzamerhand een belangrijker plaats voor zich zelf op en daardoor ontstaat er afstand tussen de mens en de aarde, het milieu waarin en waarmee de mens leeft. Er vindt een omslag

in het denken plaats, waardoor de mens langzamerhand van onderdeel, tot bezitter/eigenaar van de aarde wordt. Hij is niet langer zonder meer onderdeel van de cycliciteit van de natuur, maar hij begint de wereld naar zijn hand te zetten.

In dit nieuwe klimaat kon de industriële revolutie ontstaan, die bovendien via de Napoleontische oorlogen zowel een Europese als een democratische dimensie kreeg. Ook in die werkelijkheid was het mede door de overzichtelijke schaal waarin het economisch leven zich afspeelde, nog volstrekt normaal dat het opruimen van afval als het ware onderdeel van de productie was, ofschoon.....De afstand tussen productie en consumptie in tijd en plaats ontrok de cycliciteit van het ecologisch gebeuren steeds meer aan het zicht. Ook in het maatschappelijk bewustzijn verdwijnt langzamerhand de logica van de ecologische cyclus. Dit proces van verdwijnend ecologisch bewustzijn, wordt verzacht en vergemakkelijkt doordat er in de marge van de samenleving bedrijven ontstaan, die van het opruimen van afval hun broodwinning, hun verdienmodel weten te maken.

Ook langs een andere kant voltrekt zich een proces van “vervreemding”. Immers in de “oude samenlevingen” maakten en gebruikten mensen werktuigen van allerlei soort, die veelal dienden om het leven te vergemakkelijken. Door de komst van de industrie en de industriële revolutie werden de werktuigen alsmaar belangrijker en keerden de rollen geleidelijk om. Gaandeweg hanteert de mens de werktuigen niet meer, maar de nieuwe werktuigen gaan nu zelf de toon aangeven. Zij, de werktuigen, en met de verbrandingsmotor, de machines gaan bepalen hoe de mensen met hun moeten samenwerken, hoe zij de machine moeten (be)dienen. Het kapitaal doet zijn intrede, in eerste instantie als een verzameling van eigenstandige productiemiddelen waar de arbeider mee samen werkt en gaandeweg dienstbaar wordt. De optimale functionering, de rendering van het kapitaal wordt de norm. De industriële revolutie werd zo als het ware vergezeld door het kapitalisme, het economisch systeem waarin de dienst werd uitgemaakt door de ontwikkeling en het rendement van het kapitaal zelf. Het kapitaal komt als het ware tussen de heer en de knecht te staan en toen ook nog de eigendom, het beheer en later de financiering van het kapitaal in verschillende handen kwamen, werd de relatie tussen de producent en het product, de maker en het gemaakte alsmaar onzichtbaarder en anoniemer.

Zo werd zowel maatschappelijk als technisch de identiteit tussen economie en ecologie vertroebeld en uiteindelijk ondergespit, verbroken en vergeten.

Was in oude maatschappij de natuur nog de belangrijkste productiefactor, nu worden de natuurlijke, de organische verbanden steeds minder zichtbaar en de natuur wordt evenals de mens, de arbeider ondergeschikt aan en gebruikt door het anonieme kapitaal, waarvan zij zelfs in onze dagen als (onder)deel wordt gezien. Daardoor vervaagt en verdwijnt de vanzelfsprekende verantwoordelijkheid en zorg voor de aarde en de natuur uit de samenleving en zodoende uit het maatschappelijk bewustzijn.

Kapitaal en kapitalisme

Het kapitalisme, het systeem dat na de industriële revolutie de organisatie van de productiviteit in de samenleving ging bepalen, zorgde dus voor totaal nieuwe verhoudingen en voor een nieuwe dynamiek. Het had een enorme toename van de productie en de welvaart ten gevolge. Daardoor ging het kapitaal in de samenleving een steeds grotere rol spelen en langzamerhand geeft het kapitaal met zijn “rendementseisen” de toon aan. Dat kapitaal heeft zich inmiddels ontwikkeld tot een onontwarbare kluwen van belangen, relaties, technologieën, geld, productie -apparaten en industriële belangen met een wereldomspannende reikwijdte. Het kapitaal is zo enerzijds de drager van onze welvaart maar bovenal is het kapitaal de anonieme kracht naar wiens eisen de samenleving zich alsmaar meer richt, mede omdat het haar welvaart en rijkdom brengt. De brandstof voor het kapitaal

en zijn ontwikkeling wordt geleverd door het systeem van ondernemingsgewijze productie, op haar beurt aangejaagd door het streven naar winst die het kapitaal doet groeien en dus macht geeft over zijn doelstelling.

Onze samenleving wordt zodoende ondergeschikt aan de wetten en de dynamiek van het kapitaal; terwijl het economisch systeem in feite een maatschappelijke ordening is ten behoeve van de productie en consumptie van goederen en diensten. Een ordening die met name door de samenleving bepaald en bestuurd dient te worden en waarvan de mensen de prioriteiten zouden moeten bepalen. Wat wij in onze tijd van kapitalisme zien gebeuren is dat de “rendementseisen” van het kapitaal de boventoon voeren en dat de samenleving naar zijn pijpen danst. Wij zien dat het kapitaal dat ons rijkdom en welvaart heeft gebracht zich langzamerhand keert tegen onze belangen en met name ook tegen de natuur zelf, die toch de basis vormt van het menselijk bestaan. Wij “kunnen” niet meer zorgen voor de natuur die ons in leven houdt, want de kapitaalbelangen hebben ons op sleeptouw genomen.....

Kapitaal, duurzaamheid en biokapitaal

Hoe dan ook het kapitaal maakt de dienst uit en wij (moeten) volgen. De eisen van het kapitaal stoken echter niet langer met de behoeften van de samenleving en wij worden o.a. via de natuur tot de orde geroepen. Het is aan alle kanten duidelijk, wij putten de aarde uit en er is geen tegenkracht die aan die uitputting een halt toe roept. Toch is duurzaamheid de enige en allesoverheersende eis voor het overleven van de menselijke soort. Duurzaamheid betekent dat wij als samenleving niet méér aan de aarde onttrekken dan we eraan toevoegen. Wij dienen ons dus op een evenwichtige op, een cyclische wijze tot de aarde en de natuur te gaan verhouden. Dat betekent in de eerste plaats dat wij ons economisch systeem in overeenstemming moeten brengen met het ecologisch systeem. Dus dat wij de “wetten” van het kapitaal afstemmen op de wetten van de natuur. Anders gezegd, de natuur moet weer de baas worden van het kapitaal m.a.w. de ontwikkeling van het kapitaal dient te stoken met de natuur zij dient aan de natuur getoetst te worden op duurzaamheid. De ecologie dient de bedding te zijn voor de ontwikkeling van het kapitaal.

De motor achter de ontwikkeling van het kapitaal is het winststreven van de ondernemingen, die op hun beurt weer reageren op marktimpulsen en op marktprijzen. Het is aan de samenleving om prijzen en prijsverhoudingen door middel van belastingheffing te sturen, en wel conform haar eigen prioriteitstellingen¹. Via deze sturing moeten dus de winstkansen van de ondernemer afgestemd worden op de prioriteiten van de samenleving en de dynamiek van het kapitaal in lijn worden gebracht met de eisen van de duurzaamheid. Met duurzaamheid bedoelen we dat de aarde zijn productieve kracht ook op lange termijn blijft behouden ondanks/dankzij de menselijke activiteiten.

Deze productieve en reproductieve kracht van de aarde, is veelsoortig en ingewikkeld. De aarde, als biotoop waarin ook de menselijke soort zijn plaats heeft, is een wirwar van complexe evenwichten en bewegingen die van belang zijn voor haar productieve kracht en die we kunnen aan duiden met de term biokapitaal. Wat het biokapitaal voor de aarde is, is immers het ondernemingskapitaal voor de ondernemer. En zoals behoud en uitbating van de productieve kracht van het ondernemingskapitaal de doelstelling is van de ondernemer, zo is behoud en uitbating van het biokapitaal de doelstelling van de menselijke soort. Het biokapitaal is dus de natuurlijke rijkdom van levensvormen waarbinnen ook ons eigen leven zich afspeelt. Door de afstemming van deze beide doelstellingen op elkaar komt het ondernemerschap vanzelf binnen de kaders van de duurzaamheid.

¹ In het Duits is de uitdrukking voor belasting dan ook Steuer, sturing

Voor deze afstemming staat ons het belastingsysteem ter beschikking evenals als voor het stellen van maatschappelijke prioriteiten c.q. het behoud van het maatschappelijk kapitaal. De huidige menselijke samenleving op globale schaal is het resultaat van vele eeuwen menselijke geschiedenis. De vele volken en stammen hebben allemaal hun eigen ontwikkelingsgeschiedenis, die heeft geleid tot de maatschappelijke structuur van vandaag. Dit leidt er toe dat iedere bevolkingsgroep zijn eigen cultureel en maatschappelijk erfgoed, zijn eigen maatschappelijk kapitaal bezit. De “productieve kracht” van dat kapitaal bepaalt de identiteit van die groep en die maatschappelijke identiteit zal men willen behouden c.q. beschermen en verder willen ontwikkelen. Dat scala van specifieke maatschappelijke, culturele en fysieke door mensen ontwikkelde structuren, zullen we maatschappelijk kapitaal noemen.

Als duurzaamheid, ecologisch en maatschappelijk behoud langs deze weg ook even zovele voorwaarden voor het economisch systeem worden, betekent dat waar de huidige doelstelling enkel “economische groei” is een forse omstelling van dat systeem en zijn werking.

“Externe effecten”

Met betrekking tot de duurzaamheid van het ecologisch systeem is duidelijk dat sommige veranderingen, die door menselijke activiteit worden veroorzaakt onomkeerbaar zijn en dat andere veranderingen "hersteld" kunnen worden. Soms zijn menselijke veranderingen van de aarde positief te duiden omdat zij haar productiekracht verhogen, maar vaak gaat de menselijke, de economische activiteit van het bedrijfsleven ten koste van de productiekracht van de aarde, dan is zij een aantasting van het biokapitaal, en dus van onze welvaart.²

Sinds ongeveer 50 jaar zijn deze negatieve gevolgen³ van ons systeem van productie en consumptie duidelijk geworden. Ook is duidelijk geworden dat vele grondstoffen die wij van de aarde "betrekken", eindig zijn en momenteel snel opraken, terwijl de consequenties daarvan voor de toekomst nauwelijks aandacht krijgen. Tot op heden worden al deze zaken als externe effecten afgedaan; zij zijn immers extern ten opzichte van een economisch systeem dat gericht is op groei.

Maar dit groeisysteem van productie en consumptie, ons economisch systeem is niet alleen van invloed op het biokapitaal, het productievermogen van de aarde, het heeft ook gevolgen voor de samenlevingsstructuren, het "weefsel" van de samenleving, waarvan wij graag zien dat het zich in positieve richting ontwikkelt. Behoud en ontwikkeling van dit maatschappelijk kapitaal zal wezenlijk zijn bij de bepaling van de prioriteiten van de samenleving.

Naast het biokapitaal blijkt dus ook het maatschappelijk kapitaal eisen te stellen aan de wijze waarop het kapitaal van de onderneming, het bedrijfskapitaal opereert. Of er sprake is van groei, van rendement voor de samenleving als geheel of alleen van winst voor het bedrijf c.q. groei van het (bedrijfs)kapitaal is dus in de eerste plaats afhankelijk van de “winst of verlies” voor het maatschappelijk kapitaal en het biokapitaal. Deze beide Pigouvianse effecten dienen verdisconteerd te worden, zij dienen maw “betaald” te worden voordat het integrale resultaat van het bedrijf, het werkelijk economisch resultaat kan worden vastgesteld.

Of er dan momenteel nog sprake is van een positief rendement, een positieve ontwikkeling op wereldschaal kan men zich afvragen.

Duidelijk is dat de grillige dynamiek van het economisch systeem momenteel dit soort “aardse” zaken in feite van ondergeschikt belang maakt. De dynamiek van het huidige kapitalistische systeem verwaarloost deze waarden en **zet ze weg** als externe effecten. De groei en het behoud van de huidige productiekracht van het kapitaal zou wezenlijk met name

² De hier bedoelde welvaart het zgn. brede welvaartsbegrip overstijgt en omvat het economische welvaartsbegrip.

³ Deze effecten worden ook wel Pigouvianse effecten genoemd en dienen cf. de theorie in de prijzen doorberekend te worden.

de groei en het behoud van de beide andere kapitalen moeten omvatten. Wij verwachten immers van deze samenleving en de vruchten daarvan in de brede betekenis dat zij ons ook in de toekomst welvaart en geluk zullen brengen. Maar daar waar het economisch systeem dienstbaar zou moeten zijn aan die samenleving als geheel, bepaalt het deze en zet ze naar zijn hand.

Maar ook de democratie die zou moeten waarborgen dat iedereen aan zijn trekken komt en die dus een optimale mix van menselijk verkeren zou moeten garanderen is ondergeschikt gemaakt aan en door het systeem van het privaat economisch kapitalisme.

De economie dienstbaar aan samenleving en milieu

Dat de prioriteiten van de samenleving, de ecologie en de economie op globale schaal momenteel niet (meer) met elkaar in overeenstemming zijn moge duidelijk zijn. De economie die de natuurlijke vruchten van de aarde dienstbaar zou moeten maken aan de samenleving, heeft behalve de samenleving zelf ook het ecologisch systeem overvleugeld. In het besef dat de gehele samenleving inclusief de economie zich afspeelt binnen de grenzen die de ecologie stelt, zou de maatschappelijke ordening dan ook uit moeten gaan van ecologische principes en de ecologische grenzen als haar eigen grenzen in acht moeten nemen. Deze grenzen zijn bovendien voor mens en samenleving een gegeven omdat zij voortkomen uit natuurwetten waarbinnen het menselijk bestaan zich afspeelt.

De huidige ordening van de economie is dus blijkbaar het probleem en omdat deze ordening zich voor een belangrijk gedeelte binnen maatschappelijke prioriteiten afspeelt, is het in de eerste plaats van belang om de economische wetmatigheden te begrijpen. Vervolgens om bij het stellen van de maatschappelijke prioriteiten, die wetmatigheden zodanig te integreren in de maatschappelijke ordening, dat de ecologische principes op de eerste plaats staan. Een van de belangrijkste ecologische principes is de cycliciteit, de wederkerigheid van de processen ook wel aangeduid met “cradle to cradle”. We zien dat vele processen in de economie echter lineair zijn en dus niet cyclisch, niet duurzaam. Soms zijn die processen zelfs progressief en versterken ze zichzelf.

In de economie gaat het om geld verdienen, om winst maken; in de ecologie gaat het om het sluiten van de cirkel. Die beide doelstellingen hoeven niet strijdig met elkaar te zijn, de maatschappelijke prioriteiten hoeven alleen maar verzoend te worden met de noodzaak om ecologische cirkels te sluiten. De maatschappelijke prioriteiten dienen vervolgens vertaald te worden in prijsverhoudingen middels belastingheffing en de aansluiting van beide systemen ligt binnen bereik. Als we nu de prijsstelling in de economie zodanig zouden kunnen maken dat het ook winstgevend wordt om de ecologische cirkel sluitendan zou het ecologische evenwicht en de duurzaamheid met de werking van het economisch systeem verzoend kunnen worden.

De globalisering van de (sociale) wereld, die zich in de laatste decennia heeft voltrokken, heeft ook voor globalisering van het economisch systeem gezorgd. Ook het geld, de smeerolie van de economie, opereert tegenwoordig op een globale schaal omdat de materiële productie alsmaar meer op die schaal wordt georganiseerd. Met name die materiële productie, brengt het ecologisch systeem in de problemen. Zij legt een beslag op het productieve vermogen van het biokapitaal dat diens draagkracht ver te boven gaat en dat steeds meer ecologische subsystemen uit hun (cyclisch) evenwicht brengt en zodoende het biokapitaal zelf aantast en uitholt.

Winst voor het bedrijf, verlies voor de samenleving.

Tegelijkertijd is er ook binnen de nationale economieën, de economische subsystemen, geen

sprake (meer) van evenwicht c.q. van een evenwichtige ontwikkeling. Dat zou allemaal nog niet zo problematisch zijn als er tenminste sprake zou zijn van tendensen naar een evenwicht toe en dat dus de onevenwichtigheden van tijdelijke aard zouden zijn. Dat is echter niet het geval immers overal in het economisch systeem is er steeds opnieuw sprake van bubbels en crisissen dwz. van onevenwichtigheden, die tot uitbarsting komen.

Blijkbaar is het creëren van deze onevenwichtigheden dus "winstgevend", voor bedrijven en andere productie instellingen, die de dynamiek van het economisch systeem bepalen. Hun motor is immers zoals eerder gesteld, het maken van winst. De vraag moet dus zijn, wat maakt het veroorzaken van onevenwichtigheden dan zo profijtelijk ??

We nemen de meest in het oog springende "beweging" van de laatste decennia even als voorbeeld : de verplaatsing van materiële producties naar lage lonen landen. Blijkbaar is dat voor bedrijven een winstgevende beweging. Van ecologisch standpunt bekeken veroorzaakt deze beweging echter op zijn minst vervoersstromen die "overbodig" zouden zijn als die productie meer gedecentraliseerd zou plaatsvinden. Ecologisch gezien is deze beweging dus in strijd met de duurzaamheid. Zij betekent immers een grotere aanslag op het systeem van de zuurstof huishouding, die momenteel wordt bedreigd en die voor het (menselijk) bestaan wezenlijk is. Voor de multinationale bedrijven is de verplaatsing van die productie winstgevend omdat de loon"kosten" voor hun zo veel lager zijn en dat zij het nadeel van de vervoerskosten meer dan goed maken. Dit verschil in kosten is echter eerder een uitdrukking van economische machtsverhoudingen het heeft i.i.g. geen enkele ecologische referentie. De ecologische en maatschappelijk waarden die medebepalend zouden moeten zijn voor de "kosten" komen in de winstcalculatie van de ondernemer immers niet voor. Aan zijn kosten ligt geen enkel "wezenlijk" c.q. ecologisch, energetisch fundament ten grondslag, immers het **aantal arbeidsuren** dat "nodig" is voor de productie zou immers net in de "ontwikkelde wereld" zo laag mogelijk zijn, dus zeker niet China of andere lage loonlanden.

De grote loonkosten verschillen waardoor bedrijven dus hieraan "verdienen" vinden vooral hun oorzaak in het grote welvaartsverschil tussen China en de VS/Europa; daardoor "kunnen" de Chinese lonen ook veel lager zijn. Het verschil in loonkosten wordt dan nog eens extra verhoogd door de belastingen en opslagen op de lonen in de rijke samenlevingen. Deze beide redenen zorgen voor een, vanuit ecologisch gezichtspunt onjuiste en belastende, eng bedrijfseconomische winstgevendheid, met grote maar onverrekenbare negatieve externe effecten voor de samenleving.

Afschrijven op alle kapitaal

Economie en ecologie worden pas weer "gelijk gericht" als ook de onderhoudskosten van milieu en samenleving, dwz. het "kapitaal" van de maatschappij als geheel als "kosten" worden gerekend alvorens de winst (voor de samenleving als geheel) wordt bepaald. Dat betekent dus dat niet alleen de afschrijvingskosten op de machines, het bedrijfskapitaal maar ook de "afschrijvingskosten" op het gebruikte biokapitaal alsmede de afschrijvingskosten op het maatschappelijk kapitaal tot de productie**kosten** moeten worden gerekend. Immers alle productiemiddelen dienen op peil te blijven, dus voor allemaal moeten de afschrijvingskosten worden (terug)verdiend, wil de betreffende productie duurzaam (sustainable) zijn. Als na al die afschrijvingskosten de productie nog winstgevend is, dat wil dus zeggen, winstgevend volgens het brede welvaartsbegrip, heeft zij recht van bestaan; en binnen het systeem van ondernemingswijze productie zal zij dan ook wel haar plaats wel krijgen.

Concreet betekent dit dat in een productieproces zowel de afschrijvingen op de machines en andere duurzame productiemiddelen als de afschrijving op het biokapitaal en het maatschappelijk kapitaal in de productwaarde worden verdisconteerd alvorens sprake is van

"winst" van overschot, van kapitaalvorming voor de samenleving⁴. In termen van onze markteconomie betekent dit dat die kosten ook in de grondstoffenprijzen moeten zitten, deze afschrijvingskosten kunnen dan ook het beste als belasting op de onttrokken waarde (BOW) geheven worden op grondstoffen en andere onttrokken waardes.

Tot het biokapitaal behoort ook de mens zelf, zijn onderhoud en instandhouding is dus gewoon een deel van de afschrijvingskosten op biokapitaal. Het onvoorwaardelijk basisinkomen (OBi) is de vertaling van deze instandhoudingskosten van de arbeid(skracht). Als een productie niet winstgevend is, dat wil zeggen als niet alle kosten en afschrijvingen worden goedgemaakt in de prijs, dan is het niet maatschappelijk en ecologisch verantwoord om het betreffende product te maken; het levert dan immers verlies op.

De vertaling van deze eenvoudige beginselen naar het huidig economisch systeem, leidt tot de conclusie dat we de bedrijfseconomische productie moeten belasten met de afschrijvingskosten (c.q. de kosten van onderhoud en instandhouding) van het biokapitaal waaronder ook de mensen zelf en die op het maatschappelijk kapitaal (onderwijs, rechtbanken, schouwburgen etc.) om zodoende te bereiken dat de maatschappelijke cyclus gesloten kan worden dan pas is zij immers materieel en ecologisch duurzaam/sustainable.

Nieuwe randvoorwaarden en onvoorwaardelijk basisinkomen

De voorgestelde "kostenbenadering" van het economisch systeem als totaal, betekent in de eerste plaats dat in het gebruik van grondstoffen c.q. het beslag op biokapitaal dient te worden (af)gerekend. Dat heeft tot gevolg dat alle grondstoffen aanmerkelijk duurder zullen worden, door een van overheidswege opgelegde belasting c.q. accijns; hierbij dient onderscheid gemaakt te worden tussen het gebruik van de productiekraft van de aarde en het verbruik van onvervangbare (grond)stoffen. De eerste productiefactor kan worden belast middels een belasting op de onttrokken waarde (BOW)⁵ zoals grondbelasting en CO2 heffing. De tweede behoeft een belasting die in overeenstemming is met zijn (schaduw)prijs⁶ en die zoveel mogelijk gericht is op het "terugwinnen" ervan zodat deze stoffen (voor het productieproces) zo veel mogelijk behouden blijven (cyclisch). Het terugwinnen ervan zal aldus (!) winstgevend moeten zijn.

Het ligt verder voor de hand om op dat gedeelte van het nationale product dat niet direct beslag legt op het biokapitaal, het belangrijkste gedeelte van de dienstenproductie, belasting te heffen als een vergoeding voor het gebruik en dus het onderhoud van het maatschappelijk kapitaal. Deze belasting kan vele vormen aannemen, en is bij voorkeur gerelateerd aan de ordening van de samenleving zelf⁷. Een logische vorm voor deze belasting is de BTW de belasting op de toegevoegde waarde, omdat de toegevoegde waarde een rechtstreekse afspiegeling is van de totale (menselijke) activiteit in de samenleving c.q. van de het (gewenste) niveau van welvaart in de enge zin.

Nu de algemene randvoorwaarden voor economische activiteiten met een duurzaam karakter zijn vastgesteld is het aan de orde om te onderzoeken of er nog verdere regels in acht moeten worden genomen om tot evenwicht in de macro-economische systemen zelf te komen.

⁴ Zie bv. de alternatieve berekening van het BNP zoals die ieder jaar door de stichting DSE wordt gepubliceerd

⁵ BOW-belasting op grondstoffen zou bij voorkeur conform een internationale standaard afspraak moeten worden bepaald, ook in verband met het globale level playing field.

⁶ **schaduwprijs**: Definitie.: waarde gebruikt in een economische analyse als de marktprijs op de een of andere manier geen goede maatstaf voor de economische waarde is.

Toelichting: Schaduwrijzen worden vaak gebruikt voor het weergeven van de (sociale) opportuniteitskosten van een hulpbron zoals water. Schaduwrijzen kunnen economische kosten en baten bevatten

⁷ De overige lasten op economische activiteiten zijn afhankelijk van de prioriteiten van die samenleving zelf.

De arbeidsmarkt

Duidelijk is inmiddels dat voorgespiegelde politieke toezeggingen als volledige werkgelegenheid, binnen het huidige economische systeem niet gestand kunnen worden gedaan. De oorzaak daarvan is dat in een maatschappij van tekort er andere mechanismes werken als in een maatschappij van overvloed en dat geldt met name voor de arbeidsmarkt. De volledige werkgelegenheid, die na de oorlog middels Keynesiaans politiek kon worden bereikt was mogelijk omdat er na de oorlog opgebouwd moest worden, wat verwoest was. In zo'n situatie was iedere bijdrage welkom en aan de orde. Alle productiecapaciteit diende benut te worden er was op de arbeidsmarkt dan ook meer vraag dan aanbod; in zo'n omstandigheid is ook zoiets als een "loonmaatregel" op zijn plaats want de overmatige vraag naar arbeid had de neiging ook voor noodzakelijke producties de arbeid uit de markt te prijzen. Bij een overvloed aan arbeidsaanbod geldt het tegenovergestelde, de prijs van arbeid dreigt te laag te worden omdat het marginaal product van het laatste "werkgelegenheidsuur" lager is dan de prijs die voor arbeid betaald moet worden.....omdat arbeid minstens zijn eigen onderhoudskosten moet opbrengen.....

Deze laatste eis heeft echter niets te maken met bedrijfseconomische kostenoverwegingen, het is een argument "uit een andere la". Dat het loon voldoende behoort te zijn voor het levensonderhoud is hooguit een ethisch argument; in een kapitalistische wereld van ondernemingswijze productie gelden geen ethische argumenten. Die gelden hooguit voor de samenleving als geheel maar daar kun je de ondernemer niet mee opscheppen. Het is dan ook langs economische maatstaven volstrekt onlogisch om die twee eisen aan de hoogte van het loon, met elkaar te verbinden c.q. met elkaar te identificeren. Om het economisch systeem optimaal te laten functioneren moeten de loonhoogte vrij zijn. Om aan iedere burger zijn bestaan te garanderen moet zijn inkomen voldoende zijn.

De kans dat aan deze twee eisen tegelijkertijd kan worden voldaan is feitelijk uitgesloten. Anderzijds is het wel "logisch" dat in een tijd van arbeidsschaarste hoge(re) lonen gelden. Een soepele(flexibele) arbeidsmarkt vereist vrije loonvorming, aan de arbeidsmarkt dient dus geen inkomenseis gesteld te worden. De hoogte van het loon, de betaling voor het inzetten van arbeidskracht dient het resultaat te zijn van economische calculaties, van de krachten van de markt, de wet van vraag en aanbod. De dwingende conclusie hier is dus dat arbeid en inkomen van elkaar gescheiden dienen te worden, dat de ondernemer niet moet worden opgescheept met inkomenseisen en dat (het) inkomen niet afhankelijk moet worden gemaakt van de "willekeur"/het beleid van de ondernemer.

De samenleving dient ook als een eis van zorg voor elkaar en zelfbehoud, het levensonderhoud van zijn leden te garanderen door middel van een onvoorwaardelijk basisinkomen (OBi). Dit basisinkomen zal dan in de praktijk functioneren als een basis voor het bestaan en als een bodem in de arbeidsmarkt⁸, waardoor de arbeidsmarkt zowel van de aanbod- als van de vraagzijde volstrekt drempelloos wordt waardoor een optimale inzet van arbeid in de samenleving mogelijk wordt.

Nieuwe kostprijzen, nieuwe prijsverhoudingen

Uit bovenstaande wordt duidelijk dat een systeem van productie en consumptie, dat in overeenstemming is met de eisen van het milieu, rekening houdt met de behoeften van de samenleving, optimale keuzevrijheid geeft aan het individu, vervolgens ook evenwichtig en

⁸ Zelfs fervente pleitbezorgers van de vrije markt als Fr.von Hayek spreken uit dat zij geen bezwaar hebben tegen een bodem in de arbeidsmarkt die voor iedereen gelijk is.

duurzaam is en opereert binnen een vrije kapitalistische marktordening van ondernemingswijze productie, moet voldoen aan een aantal eisen.

1. Het regeneratieve vermogen van het milieu dient te worden beschermd, door overbelasting niet toe te staan en het gebruik ervan voor productiedoeleinden te belasten. (behoud van biokapitaal)
2. Het gebruik en verbruik van onvervangbare (grond)stoffen, dient door middel van het prijsmechanisme, via belastingheffing te worden belast.
3. Recycling dient te worden bevorderd, door gebruikmaking van het prijsmechanisme.
4. Het gebruik van maatschappelijk kapitaal voor productiedoeleinden moet worden belast, zodat het behoud en de ontwikkeling van dit kapitaal kan worden veilig gesteld.
5. De toegang tot de arbeidsmarkt dient drempelloos gemaakt te worden, door invoering van een onvoorwaardelijk basisinkomen (OBi).

Inwilliging van deze eisen betekent in ieder geval dat de lasten op arbeid c.q. loon volledig worden afgeschaft en dat dus alle lasten die in het huidige systeem op de arbeid drukken verdwijnen, waardoor het loon eenduidig gelijk wordt aan het nettoloon; het huidige begrip inkomen zal bestaan uit het nettoloon + OBi. Al de huidige lasten op de lonen zullen dus i.i.g. verschoven dienen te worden van de lonen naar de grondstoffen en hulpproducten in het productieproces.

In de volgende paragrafen hebben wij getracht om op basis van CBS-cijfers van de huidige economisch systeem vertrekend, zicht te krijgen in de consequenties voor de prijzen en de prijsverhoudingen, bij verlegging van de belastingen naar m.n. grondstoffen.

Cijfermatige analyse van de nationale productiekosten voor Nederland

Als wij nu een poging wagen om de huidige samenstelling van het nationaal product in Nederland, te analyseren in een drietal sectoren, naar oplopende arbeidsintensiteit en vervolgens de producten van deze sectoren te beprijzen volgens het nieuw voorgestelde belastingsysteem, dan moeten we rekening houden met het volgende plaatje⁹:

	1	2	3	4	5	6	7
variabelen	Interm.lev.	TW/fctk	Werkz.p(zst)	FTE's	TW/FTE	Tot.Lnkost	Ov. Ink./wnst.
Sectoren	Mld. €	Mld.€	* 1.000	*1.000	Euro's	Mld.€ +ov	Mld.€
Landb./industrie	349,7	139,9	1.592(289)	1.437	97.000	64,2 +22%	75,7 – 14,1 = 61,6
Comm.diensten	238,1	262,1	4.137(475)	3.166	83.000	147,2 +13%	114,9 – 19,1 = 95,8
Niet com.Dnst c.q."overheid"	68,7	136,0	2.953(489)	3.132	42.800	94,1 +20%	41,9 – 18,8 = 23,1
Totaal	656,5	538,0	8.682(1.252)	7.735		305,5 (52,0)	(afschr.=89,0) 232,5/180,5

Uit bovenstaande tabel, die ontleend is aan Nederlandse CBS gegevens van 2012, blijkt dat er een groot verschil is tussen de Toegevoegde Waarde per werkende (FTE), in de onderscheiden sectoren (kolom **5**). Per persoon wordt er in de industrie ruim 2x zoveel aan waarde geproduceerd als bij de overheid (c.q. de "niet commerciële diensten" sector), terwijl de handel etc. (commerciële dienstverlening) een tussenpositie inneemt.

In de kolommen staat achtereenvolgens per sector:

⁹ Alle cijfers zijn ontleend aan "statline" van het Centraal bureau voor statistiek (CBS)

1. Intermediaire leveringen
2. Toegevoegde waarde tegen factorkosten (= nationaal inkomen, excl.BTW etc.)
3. Werkzame personen, met tussen haakjes het aantal zelfstandigen
4. Voltijdseenheden (FTE).
5. De toegevoegde waarde per FTE
6. De totale loonkosten in de sector + een correctie voor toegerekend loon aan de zelfstandigen en
7. Het overig inkomen c.q. de brutowinst met een correctie voor (aan zelfstandigen) toegerekende loonkosten (de % v/d loonkosten in kolom 6), bij het totaal is tussen haakjes het totaal bedrag aan afschrijvingen gezet, terwijl dus het vetgedrukte cijfer feitelijk de “zuivere winst” wil weergeven dus na aftrek van aan zelfstandigen toegerekend “loon”.

De huidige belastingen die door de overheid worden geïnd bedragen (2012) : 135,5. Deze belasting kunnen we verdelen in een viertal soorten :

1. Belasting op lonen (loonbelasting)	45,2
2. Belasting op bedrijfswinsten (Vpb. en div.bel.)	14,3
3. Belasting op eindproducten c.q op gebruik (BTW etc.)	68,5
4. Overige belasting en heffingen	<u>7,5</u>
	135,5

Verder heft de overheid sociale premies, die ook op de lonen c.q. op de inkomens drukken en bovendien moeten de bedrijven zelf ook nog sociale lasten betalen op de lonen. Deze bedragen zijn in 2012 resp. 63,2 (+3,3)¹⁰ en 32,6 miljard Euro. De **netto lonen** zijn dus gelijk aan de loonkosten (kolom 6) minus de lasten, dus $305,5 - 66,5 - 32,6 - 45,2(\text{lb}) = \mathbf{161,2}$; hierop drukken dus $45,2 + 99,1 = 144,3$ mld. Euro aan kosten en lasten, oftewel $144,3/161,2 = 89,5\%$. Als % van de totale loonkosten $144,3/305,5 = 47,2\%$.

Geen wonder dus dat onze loonkosten de pan uit rijzen en alle werk verdwijnt.....

Als de huidige lasten op de lonen zouden worden verlegd naar de producten en er door de invoering van een OBI van €12.000,- p.p., er bovendien nog sprake zou zijn van een “subsidie” op de netto lonen, dan veranderen de loonkosten uitgaande van de huidige werkzaamheden als volgt :

Gemiddelde loonkosten per uur = € 30,08 * 1689 (gem. aantal uren per jaar) dus € 50.805,- gemiddelde loonkosten pp. per jaar. Hiervan komen dan in mindering de lasten cf. bovenstaande verhouding $47,2\% * 50.805 = €24.000$ en wordt er bovendien een subsidie verstrekt van €12.000,- zodat de gemiddelde loonkosten komen op $50.805 - 24.000 - 12.000 = €14.805,-$ op jaarbasis, oftewel de directe loonkosten **dalen tot** $14.805/50.805 \pm \mathbf{30\%}$ van het huidige peil.

Gevolgen voor de binnenlandse prijzen

Deze verlegging van kosten en lasten wordt uiteindelijk natuurlijk verrekend in “het product” zoals dat nu ook met de (loon)kosten gebeurt. De verlegging heeft echter wel tot gevolg dat alle werk c.q. **diensten goedkoper** worden en dus de werkzaamheid c.q. werkgelegenheid zeer zal worden bevorderd.....

Tegenover deze veel goedkoper geworden diensten, staat natuurlijk dat de producten duurder zullen moeten worden; in de nieuwe verhoudingen worden immers alle lasten rechtstreeks op de producten gelegd (incl. de afschrijvingskosten op het bio- en het maatschappelijk kapitaal).

¹⁰ Het bedrag van 3,1 mld. betreft overige /vrijwillige lasten van de werkgever, die niet tot het loon horen.

Om een idee te krijgen wat deze lastenverlegging voor de diverse prijsverhoudingen zou betekenen, zullen wij dit voor de Nederlandse economie proberen te berekenen. Uit de tabel blijkt dat de “producten”, die in de onderscheiden sectoren tot stand worden gebracht op heel diverse wijze gebruik maken van de productiefactoren die in deze exercitie interessant zijn nl. “arbeid” en “de rest”. In deze rest kunnen we twee soorten onderscheiden:

1. De beloning voor de factor kapitaal (dit vormt tezamen met arbeid, de Toegevoegde Waarde) en
2. De overige onderdelen van het product, zijnde de inkopen en de kosten. Deze elementen kunnen we aanduiden met de term Onttrokken Waarde.

Het zijn immers hoe dan ook steeds onttrekkingen aan andere delen van de samenleving (of van het buitenland); deze onttrekkingen zouden belast dienen te worden, met een BOW-belasting (belasting op de Onttrokken Waarde). In de statistieken worden deze “kosten” intermediaire leveringen genoemd, zij zijn immers leveringen van het ene bedrijf aan het andere.

Wij hebben de waarde van de intermediaire leveringen, voor de drie onderscheiden sectoren in Nederland, in de tabel opgenomen (kolom 1). Als we de waarde van deze leveringen als maatstaf nemen voor de onttrokken waarde (de mate waarin beslag wordt gelegd op de productiecapaciteit van de aarde en de samenleving ofwel het biokapitaal en het maatschappelijk kapitaal) en bijgevolg dus ook als maatstaf voor de verdeling van de noodzakelijke onderhoudskosten, dan kunnen we met behulp van de tabel, de verhoudingen tussen Onttrokken Waarde en Totale Productie (=Onttrokken Waarde+Toegevoegde Waarde) berekenen. Deze onttrekkingsverhouding kunnen we vervolgens weer uitdrukken in Euro's toegevoegde waarde.

De werkelijke prijseffecten

De totale lasten op de lonen waren €144,3 mld, daar komt bij, de “subsidie” t.b.v. het basisinkomen ad €12.000,- per persoon of $8.682 * 12.000,- = 104,2$ mld. samen dus €248,5 aan (be)last(ing)en zou dus moeten verschuiven en op de producten (gaan)drukken volgens de verhoudingen.

Sector 1. Landbouw en industrie :	$349,7/656,5 = 53,3\%$	of	132,5 mld. Euro
Sector 2. Commerciële diensten :	$238,1/656,5 = 36,3\%$		90 mld. Euro
Sector 3. Overheid + cultuur :	$68,7/656,5 = 10,4\%$		26 mld. Euro

We gaan ervan uit dat de huidige lasten (144,3 mld.) nu in verhouding tot de loonkosten over de sectoren verdeeld zijn dus in de bestaande situatie :

Sector 1. Landbouw en industrie :	$64,2/305,5 = 21\%$	of	30,3 mld. Euro (+102)
Sector 2. Commerciële diensten :	$147,2/305,5 = 48,2\%$		69,6 mld. Euro (+21)
Sector 3. Overheid + cultuur :	$94,1/305,5 = 30,8\%$		44,4 mld. Euro (-18)

Om het effect van deze belastingverschuivingen op de prijzen van de eindproducten in de diverse sectoren in te schatten moeten wij deze verschuivingen relateren aan de huidige waarde (intermediaire leveringen + toegevoegde waarde) per sector. Dus per sector :

1. Waarde =489,9 incl.30,3 belasting, wordt : 591,9 dus $102/489,9 = 21\%$ **prijsverhoging**
2. Waarde =500,2 incl.69,6 belasting, wordt : 521,2 dus $21/500,2 = 4\%$ **prijsverhoging**
3. Waarde =204,7 incl.44,4 belasting, wordt : 186,7 dus $18/204,7 = 9\%$ **prijzverlaging**

Door de invoering van een OBi en verlegging de belastingen direct naar de goederen, die immers ook het milieu belasten, worden de uitgaven van de overheid aan bv. zorg onderwijs aanmerkelijk lager (9%)¹¹. Die prijsverlagingen zullen direct ten goede komen aan de mensen, die echter wel meer zullen moeten betalen voor alle mogelijke materiële zaken; maar die prijsverhoging zal fors meevallen zoals blijkt. Als vervolgens die prijsverhogingen en het reshuffelen van de belastingen via de markt gaan doorwerken vinden er een dermate verschuivingen plaats dat het niet zinvol lijkt daar een gok naar te doen. Al deze verschuivingen gaan echter in één richting die zowel uit milieuoogpunt als uit arbeidsmarkt oogpunt gewenst is.

Nationale effecten van de lastenverschuiving

Per land, per belastinggebied, betekent de voorgestelde lasten verschuiving in ieder geval dat werk en werkgelegenheid in een volledig ander daglicht komen te staan. Immers door de forse daling van de loonkosten zal er veel werk, dat nu niet gedaan wordt “rendabel” worden. Vooral in de dienstverlening zal een verdere arbeidsverdeling tot stand kunnen komen en doordat mensen minder afhankelijk worden van hun looninkomsten, zal de mogelijkheid om te veranderen van werk en van bezigheid toenemen, hetgeen de creativiteit in de samenleving zal bevorderen. Door de daling van de loonkosten en het vervallen van de inkomstenbelasting en andere lasten op arbeid, is de opbrengst van werken (loon = netto loon) meteen duidelijk en de arbeidsmarkt absoluut flexibel. Verder zal door de vrijere arbeidsmarkt ook zorg en mantelzorg niet meer weg geprijsd worden zoals nu gebeurt en wordt de mogelijkheid van zorgverlening a.h.w. drempelloos. Door de nieuwe verhoudingen kan de samenleving een stuk minder hectisch worden, omdat de prijs van de tijd er financieel minder toe doet. Door de prijsverhogingen van de spullen¹² zal er zorgvuldiger met de dingen worden omgegaan en zal het milieu minder worden belast.

De koopkracht en de hoogte van het OBi, zullen periodiek opnieuw dienen te worden vastgesteld, al naargelang meer of minder (sociale) activiteit van mensen wordt gevraagd. Hierdoor wordt de hoogte van het OBi zelf de evenwichtsbrengende variabele, zodat onvrijwillige werkeloosheid zal verdwijnen.

De productie van de basisbehoeften van de samenleving, mede ten behoeve van het OBi zullen het minimum van de totale maatschappelijke arbeidsinzet bepalen.

Wat er ook van zij, de verhoudingen in de samenleving zullen drastisch veranderen zowel aan de kant van het bedrijfsleven als aan de kant van vrije tijd en consumentenvoorkeuren. In ieder geval zal voor iedereen het recht op het naakte bestaan door de samenleving gegarandeerd worden, het milieu zal meer ontzien worden en de maatschappelijke instellingen zullen een belangrijkere plaats krijgen in de samenleving.

Bovendien zal het democratische gehalte in de samenleving toenemen, nu onder ieders bestaan een onvoorwaardelijke bodem komt te liggen, zodat de vrijheid voor het individu maximaal is. Politieke en maatschappelijke stellingname zal daardoor veel minder afhankelijk zijn van iemands maatschappelijke plaats, nu zijn basisinkomen te allen tijde verzekerd is. Door deze emancipatie van de mensen zal de maatschappelijke invloed op het economisch systeem en op de dynamiek van het kapitaal toenemen. De macht van het kapitaal zal in

¹¹ De nieuwe belastinginkomsten (250 mld), worden gebruikt voor het OBi (104 mld). Als het OBi ad 12.000 mln. wordt betaald aan 13 mln. volwassen Nederlanders en 4 mln kinderen 50% dan “kost” het OBi voor iedere Nederlander totaal 180 mld, Van 250 mld. blijft nog over ±70 mld. Daar komt bij de huidige BTW (70 mld.) en de huidige Vpb (20 mld.), zodat de huidige rijksuitgaven (Netto 150 mld.), daaruit makkelijk gedekt kunnen worden.

¹² De toerekening van de uitgerkende prijseffecten per sector op de goederenprijzen levert een gemiddelde prijsverhoging van 8,8% (!) op.

bereik, in complexiteit en in functie ingeperkt worden en zo weer binnen de invloed van (de) mensen (kunnen) komen.

Internationale effecten van de lastenverschuiving

De invloed op het globale¹³ economische systeem zal naar verwachting eveneens groot zijn. Met name door de drastische verlaging van de arbeidskosten in de rijke landen, zullen de kosten van de arbeid wereldwijd dichterbij elkaar komen te liggen, waardoor internationale en vooral ook globale arbeidsverdeling minder winstgevend wordt en cycliciteit van de productie worden bevorderd met alle milieuvoordelen van dien m.n. door de drastische afname van het goederen transport. Ten opzichte van de huidige situatie zal er naar verwachting een déglobalisering plaatsvinden waar immers de voordelen van de lage lonen landen drastisch kleiner worden en de nadelen van het internationale vervoer relatief belangrijker worden. De bepleite lastenverschuiving betekent bovendien dat de vervoerskosten zelf fors hoger zullen worden, hetgeen grote impact zal hebben op de verlaging van de CO₂- uitstoot.

De productiviteit van de arbeid gemeten in ecologische termen zal belangrijker worden nu de kosten van de arbeid bevrijd zullen zijn van de kosten van zijn eigen instandhouding¹⁴. In het algemeen kan men stellen dat bij wereldwijde invoering van een OBi, vergezeld van een belastingverschuiving zoals bepleit, namelijk de verschuiving van de belasting van de arbeid naar de productie en het beslag op de ecologische waarde, dat beslag zal afremmen en de arbeid vrij zal maken.

Bij de wereldwijde invoering van een OBi, dat in eerste instantie dient om het biokapitaal, waarvan ook de mens deel uitmaakt te behouden, zal het niet langer noodzakelijk zijn dat mensen hun land ontvluchten om elders werk te zoeken om te overleven. Het ontvangen van een basisinkomen, dat hun bestaan verzekert, zal hun ertoe zetten om actief te worden in hun eigen land, met gebruikmaking van de wereldwijd beschikbare moderne techniek. Zo kan er eigen koopkracht ontstaan en kan het inlands economisch systeem op gang komen.

Nu moet koopkracht nog vaak in het (rijke) buitenland worden verdiend/verkregen, met alle gevolgen van dien voor de inlandse economie en activiteit. Immers de beste mensen vertrekken naar het buitenland, terwijl de economie afhankelijk blijft van de internationale koopkracht van de export. Aan die vorm van globalisering waar productie en consumptie ver weg van elkaar plaatsvinden en die daardoor het ecologisch systeem steeds verder ontwricht, dient de mens zich te bevrijden. Hier heeft immers de dynamiek van het kapitaal de belangen van milieu en samenleving overvleugeld en dient het kapitaal zelf weer in het gareel te worden gebracht.

Een werkelijk nieuwe samenleving wordt mogelijk

In het economisch systeem zal, middels de principieel andere prijsstelling de dynamiek van het kapitaal omgebogen worden in een richting, die overeenstemt met ecologie en duurzaamheid. In de samenleving zal door de gelijktijdige invoering van een basisinkomen, veel meer macht bij de mensen zelf komen te liggen, waardoor de democratie daadwerkelijk

¹³ Wat betreft de implementatiemogelijkheid op globale schaal, is het goed te beseffen dat het milieu een belangrijke globale component heeft, dat geldt met name voor lucht, zee en global warming. Hier zijn dus maatregelen door de internationale gemeenschap te prefereren. De invoering van een Onvoorwaardelijk Basisinkomen is op globale schaal niet meteen te verwachten maar de effecten zijn in de rijke landen het belangrijkste; invoering Europa zou dus een enorme impact hebben, waardoor navolgers waarschijnlijker worden.

¹⁴ Arbeidsproductiviteit wordt nu gedefinieerd als output/arbeidskosten, waarbij arbeidskosten in geld zijn uitgedrukt en niet in uren, waardoor bv 100 arbeidsuren van een Chinese arbeider evenveel "produceren" als 2 uur van een Duitse arbeider. Uit milieu oogpunt is zo'n efficiëntie-equivalent natuurlijk belachelijk. Met het oog op de ecologische belasting zou een omgekeerde "techniek" feitelijk te prefereren zijn omdat door de minder geavanceerde productiewijze het milieubeslag in China veel groter is.

pas echt mogelijk wordt. Ook zullen mensen doordat werk veel goedkoper wordt, veel beter in staat zijn om datgene te doen dat zij graag doen.

Te verwachten is bovendien dat de productie dichterbij huis zal plaatsvinden waardoor het hele economische systeem eenvoudiger en transparanter wordt, wat de zeggingschap erover automatisch dichterbij de mensen brengt. Zij krijgen daardoor zelf inzicht in en macht over de diverse ecologische kringlopen. De allesoverheersende positie van de economie zal fors kunnen inkrimpen waardoor de samenleving meer zal toekomen aan andere zaken.

Rentabiliteit en opportuniteit zal weer meer een kwestie worden van persoonlijke waardering, waardoor de mens zelf meer aan zijn trekken kan komen. Kortom een totale maatschappelijke herijking wordt dan mogelijk, terwijl het kapitaal zijn rol binnen de samenleving en ten bate van de samenleving zal blijven vervullen, echter met een veel kleinere plaats voor het individuele belang. Manipulatie van kapitaalbelangen buiten de samenleving om is dan vrijwel uitgesloten.

Maastricht, 18 november 2014

Leon J.J. Segers, econoom